



MARIESTAD

Plan mot diskriminering och kränkande behandling

Flugsvampens förskola

2016-2017

Antagen
Mariestad
2016-10-27

Innehållsförteckning

1. Inledning.....	3
1.1. Syfte.....	3
1.2. Ansvar.....	4
2. Enhetens mål	5
3. Främjande och förebyggande arbete.....	6
3.1 Främjande.....	6
3.2 Förebyggande.....	7
4. Förankring av planen.....	7
4.1 Barns/elevs delaktighet.....	7
4.2 Vårdnadshavars delaktighet.....	7
4.3 Personalens delaktighet.....	8
5. Utvärdering, kartläggning och analys.....	8
5.1 Utvärdering av föregående läsårs plan.....	8
5.2 Kartläggning av föregående läsårs plan	9
5.3 Analys av föregående läsårs plan	9
6. Rutiner/åtgärder vid akuta situationer	10
7. Referenser	13
8. Bilagor	14
8.1 Bilaga 1 – Definitioner	14
8.2 Bilaga 2 – Lagstiftning och styrdokument.....	16
8.3 Bilaga 3 – Anmälningsskyldighet.....	18
8.4 Bilaga 4 – Checklista arbetsgång.....	19



1. Inledning

Som stöd för arbetet med likabehandling och mot diskriminering och kränkningar, ska varje förskola/skola utarbeta en plan mot diskriminering och kränkande behandling. Arbetet med den är det systematiska kvalitetsarbetet inom området. Planen kan ses som en dokumentation av det främjande, förebyggande och åtgärdande arbetet och den ska upprättas årligen för varje verksamhet inom förskolan och skolan.

I planen ska det finnas mål för de främjande och förebyggande insatserna som bygger på kartläggningar och utvärderingar av tidigare års arbete. Där ska finnas en beskrivning av vilket arbete som planeras och vilka rutiner som gäller. Planen ska beskriva hur barn och elever medverkar i det främjande och förebyggande arbetet.

Planen ska vara känd hos alla i verksamheten och hos barns och elevers vårdnadshavare.

1.1. Syfte

Flugsvampens förskolas plan för att främja trivsel och goda relationer grundar sig på bestämmelser i skollagen (2010:800), diskrimineringslagen (2008:567) och förordningen om barns och elevers deltagande i arbetet med planer mot diskriminering och kränkande behandling (2006:1083). Enligt dessa lagar ska skolan arbeta för barns/elevers lika rättigheter och möjligheter samt mot diskriminering, trakasserier och kränkande behandling. Ett steg i arbetet är att varje år ta fram en ny plan för detta arbete. Planen syftar till att säkerställa barns/elevers rättigheter oavsett:

- kön
- etnisk tillhörighet
- religion eller annan trosuppfattning
- funktionsnedsättning
- sexuell läggning
- könsöverskridande identitet eller uttryck
- ålder

1.2. Ansvar

Förskolechef tillsammans med alla som arbetar på förskolan.

Vad?	Hur?	När?	Vem?	Check!
Mål 1. Arbeta för att alla barn känner sig inkluderade i förskolan.	<p>Göra barnen uppmärksammade på varandras och sina egna känslor i vardagen samt sätter ord på sina känslor.</p> <p>Bemöta alla barnen utifrån deras egna behov.</p> <p>Alla ska känna sig välkomna när de kommer till förskolan.</p>	Varje dag	Alla pedagoger.	<p>Vid avstämning i kvalitetsverktyget.</p> <p>November -16</p> <p>Januari -17</p> <p>April -17</p>
<p>Mål 2.</p> <p>Arbeta för att alla får möjlighet att utveckla sin förmåga att ta hänsyn till och leva sig in i andra människors situation.</p>	<p>Göra barnen uppmärksammade på varandras och sina egna känslor i vardagen samt sätter ord på sina känslor.</p> <p>Vi arbetar dagligen med barnen i hur man bemöter varandra och visar varandra respekt.</p> <p>Vi lär barnen att använda nej och stopp när de känner sig trängda eller ser när någon annan blir orättvist behandlad och kan tala om det för oss pedagoger.</p>	Varje dag	Alla pedagoger.	<p>Vid avstämning i kvalitetsverktyget.</p> <p>November -16</p> <p>Januari -17</p> <p>April -17</p>
<p>Mål 3.</p> <p>Alla barns vilja att hjälpa varandra ska främjas.</p>	<p>Uppmuntra barnen att hjälpa varandra i vardagen.</p> <p>Lyfta barnens olika kompetenser inför varandra.</p>	Varje dag.	Alla pedagoger.	<p>Vid avstämning i kvalitetsverktyget.</p> <p>November-16</p> <p>Januari -17</p> <p>April-17</p>

2. Enhetens mål

Utarbetade med underlag från utvärdering, kartläggning och analys (se punkt 4 ”Utvärdering, kartläggning och analys”).

Mål 1

Utifrån diskrimineringsgrunderna: Vi ska arbeta för att alla barn känner sig inkluderade i förskolans verksamhet. Detta är också ett sektorövergripande mål.

Mål 2

Vi ska arbeta för att alla får möjlighet att utveckla sin förmåga att ta hänsyn till och leva sig in i andra människors situation.

Mål 3

Alla barns vilja att hjälpa andra ska främjas.

3. Främjande och förebyggande arbete

3.1 Främjande

- Förskolans främjande arbete bygger på Lpfö 98/10.
- Vi ska hålla förskolans värdeord levande och föra ständiga diskussioner kring vårt förhållningssätt.
- Vi ska visa respekt för varandra, miljön och acceptera varandras olikheter.
- Vi ska ha ett positivt förhållningssätt gentemot barn, kollegor och föräldrar.
- Vi ska vara närvarande och lyhörda gentemot barnen.
- Vi delar barnen i mindre grupper för att kunna se och höra alla barn och undvika att kränkningar uppstår.

- Något som vi har påbörjat under hösten 2016 är att vi har fått en praktikant som har samma modersmål som några av våra barn. Detta för att förtydliga och kunna förklara olika situationer/aktiviteter på föräldrarna och barnens språk. Då hoppas vi att föräldrarna även känner att de kan och vågar fråga och vara delaktiga.

3.2 Förebyggande

Nolltolerans mot uttalanden eller ageranden som riskerar att bli kränkningar.

4. Förankring av planen

4.1 Barns/elevs delaktighet

- Vi arbetar med barns inflytande som ett övergripande område där vi uppmuntrar barnen att komma med synpunkter och få sin röst hörd.
- Vi arbetar dagligen med barnen i hur man bemöter varandra och visar varandra respekt.
- Vi lär dem att använda nej och stopp när de känner sig trängda eller ser när någon annan blir orättvist behandlad.
- Barnen har i år inte varit delaktiga i framtagandet av planen. De arbetar däremot aktivt tillsammans med pedagogerna utifrån målen som formulerats. Inför nästa års framtagande av planen ska barnen göras mer delaktiga genom intervjuer och trygghetsvandring.

4.2 Vårdnadshavares delaktighet

Använda föräldramöte, inskolning, utvecklingssamtal, daglig kontakt för att få vårdnadshavare delaktiga och informera om att förskolan har en plan mot diskriminering och kränkande behandling som de kan påverka samt om vår

anmälningsskyldighet, planen finns att läsa på förskolans hemsida, anslag på avdelningars anslagstavla. Uppmuntra vårdnadshavare att komma med förslag och synpunkter i förskolans likabehandlingsarbete genom t ex föräldrarådet.

4.3 Personalens delaktighet

Alla pedagoger, vår kökspersonal och lokalvårdare på förskolan bör vara med på en arbetsplatsträff där Planen mot diskriminering och kränkande behandling diskuteras för att få information om den samt allas skyldighet att anmäla och agera gällande diskrimineringar och kränkningar. Kökspersonal och lokalvårdare har inte varit med i framtagandet av planen men de görs medvetna om att den finns och deras skyldighet att agera och anmäla om de ser någon kränkning. De ges även möjlighet att komma med synpunkter och tankar kring planens utformning.

Långtidsvikarier och praktikanter bör upplysas om densamma av förskolechef. Lyhörda pedagoger.

5. Utvärdering, kartläggning och analys

5.1 Utvärdering av föregående läsårs plan (2015-2016)

De målen som var formulerade förra året upplever vi såhär i efterhand kanske mer var som en handlingsplan. När vi formulerar målen för detta år ska vi formulera dem mer som mål som vi kan arbeta med hela tiden i vardagen och de måste även kunna utvärderas.

Mål 1: *Utifrån en av diskrimineringsgrunderna: Alla barn oavsett etnisk tillhörighet känner sig inkluderade i förskolans verksamhet.* Hur ska vi kunna utvärdera detta mål? Vi kan inte veta vilken känsla barnen har, utan det blir vi som får göra en tolkning av hur barnen verkar känna sig. Känner sig barnet inkluderat i verksamheten bara för att barnen vill komma hit?

Mål 2: *Alla får möjlighet att utveckla sin förmåga att ta hänsyn till och leva sig in i andra människors situation.* Vi tycker det är ett mål som vi vill arbeta

vidare med. Det är ett mål som känns fortsatt aktuellt då vi fått nya barn och grupperna förändras både på barnnivå och personalnivå.

Mål 3: *Allas vilja att hjälpa andra främjas.* Vi tycker att detta mål hänger samman med mål 2.

Mål 4: *Arbeta för att undvika kränkning av barn på grund av att föräldrarna inte förstår språket och barn och föräldrar därmed inte kan bli delaktiga i förskolans verksamhet.* Det har varit svårt att veta om barnen känt sig kränkta på grund av att föräldrarna inte förstår språket och därmed inte blir delaktiga i förskolans verksamhet.

Mål 5: *Förebygga och åtgärda att barn inte blir kränkta för att de blir störda vid toalettbesök/byte på skötbord.* Vi har åtgärdat problematiken med insynen vid toalettbesök/blöjbyten och kände att detta var mer som en handlingsplan än ett mål.

5.2 Kartläggning av föregående läsårs plan

Mål 1-3 upplever vi är svåra att utvärdera utefter hur målen var formulerade.

Mål 4. Vi har använt oss av tolk vid behov vid möten/samtal. Föräldrarna har varit med i vissa fall vid aktiviteter och ibland inte. Vi kan inte veta varför föräldrarna inte har deltagit. Är det rimligt att anta att alla föräldrar ska komma på alla aktiviteter oavsett bakgrund?

Mål 5 som handlade om insyn vid toalettbesök/blöjbyte åtgärdades.

5.3 Analys av föregående läsårs plan

Mål 1

Vi kan se att vi behöver arbeta utifrån alla diskrimineringsgrunderna och inte bara välja ut en för att alla barn ska känna sig inkluderade och delaktiga i vår verksamhet. Att alla barn ska känna sig inkluderade är även ett sektorövergripande mål i kommunen så det är något vi ska arbeta aktivt för.

Mål 2

Vi tycker det är ett mål som vi vill arbeta vidare med. Det är ett mål som känns fortsatt aktuellt då vi fått nya barn och grupperna förändras både på barnnivå och personalnivå.

Mål 4

Vi känner att mål 4 går att få in under att alla ska känna sig inkluderade och delaktiga utifrån sina egna förutsättningar och vilja att delta.

6. Rutiner/åtgärder vid akuta situationer

6. Åtgärder i akuta situationer

Rutiner för all personal i förskolan.

Det är viktigt att all personal i verksamheten tar alla signaler om trakasserier och kränkande behandling på allvar och agerar snabbt. Kränkningar upphör inte automatiskt utan brukar i stället öka om de inte aktivt motverkas.

All person i förskolan har anmälningsskyldighet att anmäla alla händelser där ett barn upplever sig ha blivit utsatt för trakasserier eller kränkande behandling. Ingen ska kunna säga att ansvaret är någon annans

Rutiner för att utreda och åtgärda när barn kränks eller diskrimineras av annat barn.

- Den som upptäcker eller får information om misstänkt kränkning och/eller diskriminering ansvarar för att åtgärder vidtas.
- Förskolechef informeras om det inträffade.
- Fyller i ”Anmälan till rektor/förskolechef vid diskriminering och kränkande behandling”, Denna blankett hittas på medarbetarportalen Navet; Stöd och

service i arbetet/Arbetsrutiner och checklistor/Barn och utbildning/Diskriminering och kränkande behandling.

- Vårdnadshavare informeras, detta gäller både den som har kränkt och den som kränkts.
- Anmälaren ansvarar för dokumentation, (vidtagna åtgärder och datum för uppföljning)
- Förskolechef gör en utredning och skickar blanketten(Anmälan till nämnd) till nämnd och chef för förskola och pedagogisk omsorg. Blanketten finns på navet.
- När utredningen har avslutats ska förskolechef göra regelbundna återkopplingar, utvärderingar och uppföljningar av händelsen med berörda barn samt vårdnadshavare.

Rutiner för när personal kränker eller trakasserar barn.

- All personal har anmälningsskyldighet till förskolechef, vilket ska ske skyndsamt.
- Fyller i ”Anmälan till rektor/förskolechef vid diskriminering och kränkande behandling”. Denna blankett hittas på medarbetarportalen Navet; Stöd och service i arbetet/Arbetsrutiner och checklistor/Barn och utbildning/Diskriminering och kränkande behandling.
- Förskolechef agerar samtalsledare under utredningssamtalet.
- Förskolechef kontaktar berört barns vårdnadshavare.
- Tidsbestämd uppföljning(förskolechef)
- Ev. polisanmälan av förskolechef.
- Alla insatser ska dokumenteras av förskolechef.
- Förskolechef skickar ”Anmälan till nämnd”

Rutiner för hur barn och deras vårdnadshavare ska göra för att anmäla diskriminering, trakasserier och kränkande behandling.

- Har barnet blivit kränkt av ett annat barn?
Meddela förskolan.
- Har barnet blivit kränkt av personal?
Meddela förskolechef.

- Har barnet blivit kränkt av förskolechef?
Meddela chef för förskola och pedagogisk omsorg, Anna-Karin Yséus,
0501-75 52 11.

Avgränsningar

Om barn/elev/studerande kränker vuxen (ej elev/studerande/personal) omfattas den kränkningen inte av rutin vid diskriminering och/eller kränkande behandling. Blanketten ”Anmälan till förskolechef/rektor vid diskriminering och kränkande behandling” används dock även i detta fall.

Gäller kränkningen personal omfattas ärendet av arbetsmiljölagen.

Utredning/rapportering

Förskolechef/rektor startar utredning och vidtar åtgärder. Förskolechef/rektor är enligt delegation (C25) från utbildningsnämnden skyldig att skyndsamt utreda anmälan samt återrapportera det till avdelningschef och nämnd med hjälp av framtagna blanketter för anmälan, utredning och åtgärder av diskriminering och kränkande behandling. Ärenden som är anmälda till Skolinspektionen eller Barn- och elevombudsmannen (BEO) rapporteras till nämnd av förskolechef/rektor. Ärenden som inte är anmälda till Skolinspektionen eller BEO rapporteras till nämnd av avdelningschef. När samtliga ovanstående steg i ett ärende har utförts och förskolechef/rektor anser att insatta åtgärder fungerar och diskrimineringen/kränkningen upphört avslutas ärendet

Uppföljning

När utredning har avslutats ska förskolechef/rektor göra regelbundna uppföljningar med berörda barn/elever samt vårdnadshavare. Uppföljningen ska dokumenteras på blankett ”Åtgärder vid diskriminering och kränkande behandling” samt diarieföras. Sektor utbildning sammanställer inkomna anmälningar av diskriminering och kränkande behandling. En analys görs för att bland annat se om ärendena är behandlade, se vilka typer av anmälningar som har kommit in, vilka barn/elever/enheter som är berörda, frekvenser/antal m.m. Sammanställning redovisas till nämnd vid två tillfällen per år

Diarieföring

Diarieför anmälan före inlämnande till nämnd. Ange diarienummer på underlaget. Använd samma diarienummer om det gäller kränkning mot samma barn/elev, detta för att se om något barn/elev blir utsatt för upprepade kränkningar.

7. Referenser

- Arbetet mot diskriminering och kränkande behandling – allmänna råd (Skolverket)
- Lika rättigheter i förskolan – handledning (Diskrimineringsombudsmannen)
- Lika rättigheter i skolan – handledning (Diskrimineringsombudsmannen)
- Skollagen (2010:800)
- Diskrimineringslagen (2008:567)
- Socialtjänstlagen
- FN:s barnkonvention

8. Bilagor

8.1 Bilaga 1 – Definitioner

Diskriminering

Diskriminering är när förskolan/skolan behandlar ett barn/elev sämre än andra barn/elever och behandlingen har samband med diskrimineringsgrunderna kön, etnisk tillhörighet, religion eller annan trosuppfattning, funktionsnedsättning, sexuell läggning, könsöverskridandet identitet/uttryck eller ålder. Eftersom diskriminering handlar om missgynnande förutsätter det någon form av makt hos den som utför diskrimineringen. Diskrimineringen kan vara antingen direkt eller indirekt.

Direkt diskriminering

Med direkt diskriminering menas att ett barn/elev missgynnas och det har en direkt koppling till någon av diskrimineringsgrunderna.

Indirekt diskriminering

Indirekt diskriminering sker när en förskola/skola tillämpar en bestämmelse eller ett förfaringsätt som verkar neutralt, men som i praktiken missgynnar ett barn/elev på ett sätt som har samband med diskrimineringsgrunderna. Om exempelvis alla barn/elever serveras samma mat, kan det indirekt diskriminera de barn/elever som på grund av religiösa skäl eller på grund av en allergi behöver annan mat.

Bristande tillgänglighet

När en person med en funktionsnedsättning missgynnas genom att sådana åtgärder för tillgänglighet inte har vidtagits för att den personen ska komma i en jämförbar situation med personer utan denna funktionsnedsättning som är skäligen utifrån krav på tillgänglighet i lag och annan författning, och med hänsyn till:

- de ekonomiska och praktiska förutsättningarna
- varaktigheten och omfattningen av förhållandet eller kontakten mellan verksamhetsutövaren och den enskilde
- andra omständigheter av betydelse

Trakasserier

Trakasserier är uppträdande som kränker en elevs värdighet och som har samband med kön, etnisk tillhörighet, religion eller annan trosuppfattning, funktionsnedsättning, sexuell läggning, könsöverskridande identitet/uttryck eller ålder. Det kan bland annat vara att man använder sig av förlöjligande eller nedvärderande generaliseringar. Det gemensamma för trakasserier är att de gör

att ett barn/elev känner sig förolämpad, hotad, kränkt eller illa behandlad. Ett barn/elev kan bli utsatt för trakasserier av personal som av andra barn/elever.

Kränkande behandling

Kränkande behandling är uppträdande som kränker ett barn/elevs värdighet, men som inte har samband med någon diskrimineringsgrund för trakasseri. Det kan till exempel handla om att ett barn/elev blir retad för sitt utseende. Ett barn/elev kan bli utsatt för kränkande behandling av personal som av andra barn/elever.

Kränkande behandling kan vara:

- fysiska (slag, knuffar)
- verbala (hot, svordomar, öknamn)
- psykosociala (utfrysning, grimaser, ignorering, nonchalering)
- texter och bilder (teckningar, lappar, sms, mms, foton, meddelanden på sociala medier)

Repressalier

Personal får inte utsätta en elev för straff eller annan form av negativ behandling på grund av elev eller vårdnadshavare har anmält skolan för diskriminering eller påtalat förekomsten av trakasserier eller kränkande behandling.

8.2 Bilaga 2 – Lagstiftning och styrdokument

Skolväsendet vilar på demokratins grund

Skollagen (2010:800) slår fast att utbildningen inom skolväsendet syftar till att eleverna ska inhämta och utveckla kunskaper och värden.

Utbildningen ska förmedla och förankra respekt för de mänskliga rättigheterna och de grundläggande demokratiska värderingar som det svenska samhället vilar på. Var och en som verkar inom skolan ska också främja aktning för varje människas egenvärde och respekt för miljön.

Värdegrunden

Uttrycker det etiska förhållningssätt som ska prägla verksamheten. Skolan ska främja förståelsen för andra människor och förmågan till inlevelse. Ingen ska utsättas för kränkande behandling. Utbildningen ska utformas på ett sådant sätt att alla elever tillförsäkras en skolmiljö som präglas av trygghet och studiero. (Skollagen 5 kap. 3 §)

Förbud mot kränkande behandling

Huvudmannen eller personalen får inte utsätta ett barn eller en elev för kränkande behandling. (Skollagen 6 kap. 9 §)

Diskrimineringslagen (2008:567)

Diskrimineringsombudsmannen ska utöva tillsyn över att lagen följs. Lagen ska motverka diskriminering på grund av:

- kön
- könsöverskridande identitet eller uttryck
- etnisk tillhörighet
- religion eller annan trosuppfattning
- funktionsnedsättning
- sexuell läggning
- ålder

Socialtjänstlagen

Enligt 14 kap 1 §, är både skolmyndigheten och alla anställda inom förskoleverksamhet, skolbarnomsorg och skola skyldiga att ”genast anmäla till socialnämnden om de i sin verksamhet får kännedom om något som kan innebära att socialnämnden behöver ingripa till ett barns skydd”.

Brottsbalken

Enligt brottsbalken är handlingar som kan betecknas som misshandel, ofredande och olaga tvång straffbara. Förskolechef/ rektor ska handlägga ärendet enligt riktlinjer mot hot om våld.

Arbetsmiljölagen (AML)

AML, gäller även för barn/elever. Lagens ändamål är att förebygga ohälsa och olycksfall i arbetet samt att även i övrigt uppnå en god arbetsmiljö. Enligt AML ansvarar förskolechef/rektorer för att det finns förutsättningar för att skapa en god arbetsmiljö som lever upp till bestämmelserna i AML.

FN:s barnkonvention

Barnkonventionen har sitt ursprung i principen om den inneboende värdigheten hos alla människor och deras obestridliga rättigheter. Barnkonventionen bygger på perspektivet att barnets bästa alltid ska komma i främsta rummet.

Artiklar inom området; artikel 2, 12, 19, 28 samt 36.

8.3 Bilaga 3 – Anmälningsskyldighet

Vid trakasserier och kränkande behandling

Det är viktigt att all personal i verksamheten tar alla signaler om trakasserier och kränkande behandling på allvar och agerar snabbt. Kränkningar upphör inte automatiskt utan brukar i stället öka om de inte aktivt motverkas.

All personal har anmälningsskyldighet att anmäla alla händelser där ett barn/elev upplever sig ha blivit utsatt för trakasserier eller kränkande behandling

Till socialtjänsten

Anmälningsskyldiga är all personal inom verksamheten och den omfattar sådant pedagoger och annan personal får kännedom om i sin yrkesutövning och som föranleder oro över ett barns/elevs situation.

Anmälningsskyldigheten regleras i kap. 14, 1 § socialtjänstlagen och det finns en hänvisning till denna bestämmelse i skollagen kap 29, 13 §.

Syftet med anmälningsskyldigheten är att socialtjänsten på ett så tidigt stadium som möjligt ska få kännedom om barn och ungdomar som behöver hjälp. Skyldigheten omfattar barn under 18 år och avser missförhållanden som antingen är kopplade till barnets/elevens hemmiljö eller dess eget beteende. Det kan handla om misstanke om övergrepp, vanvård eller brister i omsorgen i hemmet eller att barnet/eleven uppvisar ett riskbeteende.

Du hittar anmälningsblanketten till socialtjänsten på kommunens medarbetarportal Navet under Service och i arbetet/Arbetsrutiner och checklistor/Sektor utbildning/Elevhälsa skola.

8.4 Bilaga 4 – Checklista arbetsgång

1. Börja med punkt 5, ”Utvärdering, kartläggning och analys”
 - Viktigt att de olika verksamhetsdelarna syns i utvärdering, kartläggning, analys, till exempel skola *och* fritidshem

2. Fortsätt med punkt 2 ”Enhetens mål”
 - Utifrån utvärdering, kartläggning och analys sätt målen upp.
 - Målen ska uppfylla SMART-kriterierna
 - S=Specifikt
 - M=Mätbart
 - A=Accepterat
 - R=Realistiskt
 - T=Tidsatt
 - Glöm inte att ha med minst ett mål från diskrimineringsgrunden
 - Viktigt att de olika verksamhetsdelarna syns, till exempel skola *och* fritidshem
 - Hur målen ska nås ska beskrivas och detta kan ske på olika sätt. Till exempel kan man flytta över målen till kvalitetsverktyget, man kan även beskriva direkt under varje mål hur man ska jobba vidare med målet (handlingsplanen bör innehålla: Vad? Hur? Vem? När?)

3. Beskriv enhetens främjande och förebyggande (punkt 3) arbete för att nå enhetens mål
 - Tänk på att vara så konkret som möjligt
 - Skriv gärna i punktform

4. Beskriv hur olika intressenter har gjorts delaktiga i framtagandet av den nya planen. Viktigt är att alla yrkeskategorier är delaktiga.